

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

III. ÚS 292/09-14

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí senátu 22. septembra 2009 predbežne prerokoval sťažnosť P. D., Ž., zastúpeného advokátom JUDr. P. R., Ž., vo veci namietaného porušenia jeho základného práva na obhajobu podľa čl. 50 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky a práv podľa čl. 6 ods. 3 písm. c) a d) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Krajského súdu v Žiline v konaní vedenom pod sp. zn. 2 To 16/2008 a jeho rozsudkom z 19. marca 2008 a uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 5 Tdo 16/2009 z 21. mája 2009 a takto

r o z h o d o l :

Sťažnosť P. D. o d m i e t a .

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 26. augusta 2009 doručená sťažnosť P. D. (ďalej len „sťažovateľ“), ktorou namieta porušenie svojho základného práva na obhajobu podľa čl. 50 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práv podľa čl. 6 ods. 3 písm. c) a d) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Krajského súdu v Žiline (ďalej len „krajský súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 2 To 16/2008 a jeho rozsudkom z 19. marca

2008 a uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) sp. zn. 5 Tdo 16/2009 z 21. mája 2009. Sťažnosť bola doplnená na základe výzvy ústavného súdu o listinné dôkazy 14. septembra 2009.

Podstatou argumentácie sťažovateľa v sťažnosti je tvrdenie, že krajský súd porušil jeho základné právo na obhajobu podľa ústavy a práva podľa dohovoru tým, že dostatočne nepreskúmal zákonnosť a odôvodnenosť všetkých výrokov rozsudku Okresného súdu Žilina (ďalej len „okresný súd“) sp. zn. 3 T 170/2004 z 11. decembra 2007, ktorým uznal sťažovateľa vinným zo spáchania trestného činu týrania blízkej osoby a zverenej osoby podľa § 215 ods. 1 písm. a) Trestného zákona účinného do 31. decembra 2005 a odsúdil ho na trest odňatia slobody v trvaní dvoch rokov s podmieneným odkladom a skúšobnou dobou dvoch rokov, pretože v prípravnom konaní pri vyšetrovacom úkone (výsluchu poškodenej, neskôr svedkyne) nebol prítomný právny zástupca (obhajca) sťažovateľa, ktorý o ňom nevedel a nebol o čase a mieste konania úkonu riadne vyrozumieť, hoci požiadal o účasť na vyšetrovacích úkonoch. Závažnosť tohoto porušenia zvyrazňuje aj tá skutočnosť, že *„dotknutá výpoveď svedkyne bola jej prvou svedeckou výpoveďou po vznesení obvinenia, ktorá do značnej miery predurčila ďalší priebeh trestného konania“*.

Podľa sťažovateľa takýto výsluch je *„absolútne neúčinným dôkazom a nie je ho možné v trestnom konaní ďalej použiť“*.

Sťažovateľ podal proti rozhodnutiu krajského súdu dovolanie, o ktorom najvyšší súd rozhodol tak, že ho odmietol, pretože podľa jeho názoru *„sa nejednalo o závažné porušenie práva na obhajobu“*.

Sťažovateľ je však iného názoru a zároveň tvrdí, že uznesenie najvyššieho súdu je nepreskúmateľné, *„nakoľko už neuvádza skutkové a právne okolnosti, na základe ktorých možno konštatovať, že sa nejedná o porušenie práva na obhajobu v požadovanej intenzite“*.

Sťažovateľ v závere sťažnosti navrhuje, aby ústavný súd nálezom rozhodol takto:

„Právo sťažovateľa - P. D... na obhajobu zaručené podľa čl. 50 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky a v čl. 6 ods. 3 písm. c/, d/ Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v konaní pred Krajským súdom v Žiline, č. k.: 2 To 16/2008 porušené bolo.

Právo sťažovateľa - P. D... na obhajobu zaručené podľa čl. 50 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky a v čl. 6 ods. 3 písm. c/, d/ Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v konaní pred Najvyšším súdom Slovenskej republiky, č. k.: 5 Tdo 16/2009 porušené bolo.

Ústavný súd Slovenskej republiky zrušuje rozhodnutie Krajského súdu v Žiline, sp. zn.: 2 To 16/2008 zo dňa 19. 03. 2008 ako aj rozhodnutie Okresného súdu v Žiline, sp. zn.: 3 T 170/2004 zo dňa 11. 12. 2007.

Ústavný súd zároveň v súlade s čl. 127 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky priznáva sťažovateľovi primerané finančné zadosťučinenie v celkovej výške 1.000,- Eur.

Odporcovia sú ďalej povinní uhradiť na účet právneho zástupcu navrhovateľa JUDr. P. R., vedenom v T. Ž. čiastku 245,70,- Eur za 2 úkony právnej pomoci...“

II.

Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy rozhoduje ústavný súd o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa čl. 140 ústavy podrobnosti o organizácii ústavného súdu, o spôsobe konania pred ním a o postavení jeho sudcov ustanoví zákon.

Podľa § 25 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) ústavný súd

návrh predbežne prerokuje na neverejnom zasadnutí bez prítomnosti navrhovateľa, ak tento zákon neustanovuje inak.

Podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde návrhy vo veciach, na prerokovanie ktorých nemá ústavný súd právomoc, návrhy, ktoré nemajú náležitosti predpísané zákonom, neprípustné návrhy alebo návrhy podané niekým zjavne neoprávneným, ako aj návrhy podané oneskorene môže ústavný súd na predbežnom prerokovaní odmietnuť uznesením bez ústneho pojednávania. Ústavný súd môže odmietnuť aj návrh, ktorý je zjavne neopodstatnený.

1. Sťažovateľ namieta porušenie svojho základného práva na obhajobu podľa čl. 50 ods. 3 ústavy a práv podľa čl. 6 ods. 3 písm. c) a d) dohovoru postupom krajského súdu, ktorý podľa neho dostatočne nepreskúmal zákonnosť a odôvodnenosť všetkých výrokov rozsudku okresného súdu, a to, že ešte v prípravnom konaní pri vyšetrovacom úkone (výsluchu poškodenej) nebol prítomný jeho právny zástupca (obhajca), ktorý o ňom nevedel a nebol o čase a mieste konania úkonu riadne vyrozumieť, hoci požiadal o účasť na vyšetrovacích úkonoch. Závažnosť tohto porušenia zvyrazňuje aj tá skutočnosť, že *„dotknutá výpoveď svedkyne bola jej prvou svedeckou výpoveďou po vznesení obvinenia, ktorá do značnej miery predurčila ďalší priebeh trestného konania...“*

Podľa nášho názoru neobstojí ani právna argumentácia tzv. konvalidácie tejto vady možnosťou obvineného, resp. jeho obhajcu zúčastniť sa výsluchu poškodenej v konaní pred súdom a takto následne realizovať všetky zákonom priznané práva na obhajobu...

Rovnako podľa nášho názoru neobstojí ani tvrdenie dovolacieho súdu, že v danom prípade sa nejednalo o závažné porušenie práva na obhajobu.“

Podľa čl. 50 ods. 3 ústavy má obvinený právo, aby mu bol poskytnutý čas a možnosť na prípravu obhajoby a aby sa mohol obhajovať sám alebo prostredníctvom obhajcu.

Podľa čl. 6 ods. 3 dohovoru každý, kto je obvinený z trestného činu má tieto minimálne práva:

c) obhajovať sa osobne alebo s pomocou obhajcu podľa vlastného výberu, alebo pokiaľ nemá prostriedky na zaplatenie obhajcu, aby sa mu poskytol bezplatne, ak to záujmy spravodlivosti vyžadujú;

d) vylúčať alebo dať vylúčať svedkov proti sebe a dosiahnuť predvolanie a výsluch svedkov vo svoj prospech za rovnakých podmienok, ako svedkov proti sebe.

Ak sťažovateľ sťažnosťou pred ústavným súdom napadol postup krajského súdu v konaní vedenom pod sp. zn. 2 To 16/2008 a jeho rozsudok z 19. marca 2008, potom treba konštatovať, že tento postup a rozhodnutie preskúmal a rozhodol o ňom na základe podaného dovolania najvyšší súd v konaní vedenom pod sp. zn. 5 Tdo 16/2009 uznesením z 21. mája 2009. Sťažovateľ sa teda proti namietanému porušeniu základných práv a slobôd napadnutým postupom a rozhodnutím krajského súdu mohol domôcť (a aj sa domáhal) ochrany využitím jemu dostupných a aj účinných prostriedkov nápravy pred všeobecným (najvyšším) súdom (mutatis mutandis I. ÚS 104/02, II. ÚS 407/08). Opravným prostriedkom je v danom prípade dovolanie ako mimoriadny opravný prostriedok podľa § 368 a nasl. zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení zákona č. 650/2005 Z. z. účinného od 1. januára 2006 (ďalej len „Trestný poriadok“) v konaní pred najvyšším súdom. Zo sťažnosti je tiež zrejmé, že sťažovateľ tak urobil a dovolanie proti namietanému rozsudku krajského súdu podal.

K tomu ústavný súd poznamenáva, že na právomoc ústavného súdu vo vzťahu k všeobecným súdom sa podľa čl. 127 ods. 1 ústavy vzťahuje princíp subsidiarity, podľa ktorého ústavný súd rozhoduje o individuálnych sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ktorými namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, iba v tých prípadoch, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Právomoc všeobecného (najvyššieho) súdu preskúmať napadnutý postup a rozhodnutie krajského súdu vylučuje právomoc ústavného súdu vo vzťahu k danej veci. V súvislosti s namietaným porušením základného práva na obhajobu podľa čl. 50 ods. 3 ústavy a práv podľa čl. 6 ods. 3 písm. c) a d) dohovoru je teda z ústavného hľadiska pre

ústavný súd podstatné a určujúce len preskúmanie uznesenia najvyššieho súdu (obdobne napr. III. ÚS 135/04, IV. ÚS 405/04, III. ÚS 133/05, II. ÚS 407/08).

Z uvedeného dôvodu ústavný súd sťažnosť v tejto časti odmietol pre nedostatok svojej právomoci na jej prerokovanie podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde.

2. Sťažnosť smeruje aj proti uzneseniu najvyššieho súdu sp. zn. 5 Tdo 16/2009 z 21. mája 2009, ktorým bolo podľa § 382 písm. d) Trestného poriadku dovolanie sťažovateľa odmietnuté.

Najvyšší súd sa porušenia uvedeného základného práva sťažovateľa podľa ústavy a práv podľa dohovoru mal dopustiť tým, že sa ako dovolací súd stotožnil s namietaným postupom a rozsudkom krajského súdu a neposkytol mu ním požadovanú ochranu týchto práv.

Podľa konštantnej judikatúry ústavný súd nie je súčasťou systému všeobecných súdov, ale podľa čl. 124 ústavy je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti. Pri uplatňovaní tejto právomoci ústavný súd nie je oprávnený preskúmať a posudzovať ani právne názory všeobecného súdu, ani jeho posúdenie skutkovej otázky. Úlohou ústavného súdu totiž nie je zastupovať všeobecné súdy, ktorým predovšetkým prislúcha interpretácia a aplikácia zákonov. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou alebo kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou o ľudských právach a základných slobodách. Posúdenie vecí všeobecným súdom sa môže stať predmetom kritiky zo strany ústavného súdu iba v prípade, ak by závery, ktorými sa všeobecný súd vo svojom rozhodovaní riadil, boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne (mutatis mutandis I. ÚS 115/02, I. ÚS 12/05, I. ÚS 382/06).

Najvyšší súd 21. mája 2009 na neverejnom zasadnutí o dovolaní sťažovateľa proti uzneseniu krajského súdu rozhodol uznesením sp. zn. 5 Tdo 16/2009 tak, že dovolanie sťažovateľa odmietol.

V odôvodnení uznesenia najvyšší súd uviedol:

„Podľa § 371 ods. 1 písm. c/ Tr. por. dovolanie možno podať, ak zásadným spôsobom bolo porušené právo na obhajobu.

Podľa § 371 ods. 1 písm. g/ Tr. por. dovolanie možno podať ak rozhodnutie je založené na dôkazoch, ktoré neboli súdom vykonané zákonným spôsobom.

Tieto dôvody, ako dovolacie, ako aj ďalšie podľa písm. a/ až písm. g/ § 371 ods. 1 Tr. por. nemožno použiť, ak táto okolnosť bola tomu, kto podáva dovolanie známa už v pôvodnom konaní a nenamietal ju najneskôr v konaní pred odvolacím súdom.

Z obsahu odvolania obvineného P. D. proti rozsudku súdu prvého stupňa možno zistiť, že tie isté námietky ako teraz v dovolaní, uplatnil obvinený už v odvolaní. Krajský súd ich mal na pamäti, lebo ich konštatoval v odôvodnení svojho rozhodnutia a z výsledku jeho rozhodnutia je zrejmé, že ich neakceptoval.

K prvému dovolaciemu dôvodu treba uviesť, že konanie na súde prebiehalo podľa základných zásad trestného konania a príslušných ustanovení Trestného poriadku, v ktorých najvyšší súd nezisťuje porušenie. Obvinený mal v súdnom konaní zachované všetky obhajovacie práva v plnom rozsahu. Na hlavnom pojednávaní bol vykonaný podrobný výsluch svedkyne - poškodenej J. D., ktorého sa aktívne zúčastnil aj prítomný obhajca obvineného P. D. Výsledky tohto výsluchu poškodenej, uskutočneného podľa zásady bezprostrednosti a ústnosti, teda jej výpoveď uskutočnená za účasti obhajcu na hlavnom pojednávaní bola relevantná a braná do úvahy pri hodnotení dôkazov a ustálení skutkového stavu.

Zodpovedá síce skutočnosti, že obhajcovi obvineného v prípravnom konaní malo byť umožnené, aby sa mohol zúčastniť výsluchu poškodenej a keď o úkone nebol upovedomený, bolo porušené právo obvineného na obhajobu.

Túto dovolaciu námietku obvineného by však bolo možné uznať ako opodstatnenú len vtedy, ak by výpoveď svedkyne - poškodenej z prípravného konania urobená bez prítomnosti obhajcu, bola rozhodujúca pre zistenie skutkového stavu súdom, ak by bola napr. čítaná na súde pre niektorý z dôvodov § 263 Tr. por. (resp. § 211 Tr. por. účinného do 31. decembra 2005, ktorý bol aplikovaný okresným a krajským súdom). Taký dôkaz by potom nebolo možné vôbec použiť z dôvodov uvádzaných obvineným v dovolaní.

Trestný poriadok v ustanovení § 371 ods. 1 písm. c/ však predpokladá pre uplatnenie tohto dovolacieho dôvodu nie každé porušenie práva na obhajobu, ale jeho zásadné porušenie. O zásadné porušenie tohto práva z dôvodov vyššie uvedených v danom prípade nešlo.

K ďalšiemu dovolaciemu dôvodu treba poznamenať, že z ustanovení § 105 a nasl. a § 116 Tr. por. účinného do 31. decembra 2005, ktorý bol v danom prípade aplikovaný, nevyplýva, že by znalkyňa z odvetvia psychológie, ktorá spolu s dvomi znalcami z odboru zdravotníctva - odvetvia psychiatrie podávala posudok o duševnom stave obvineného P. D., bola vylúčená z možnosti pribratia za znalca, ak predtým, v minulosti odborne vyšetrila poškodeného.

Zo zákona bolo vylúčené len pribratie znalca na prehliadku a pitvu mŕtvoľy, ktorý ako lekár zomrelého ošetroval za choroby, ktorá smrti bezprostredne predchádzala.

Okolnosti uvádzané obvineným v dovolaní neznamenajú, že by sa pre ne musela znalkyňa namietat', alebo ju mohla namietat' niektorá zo strán, pokiaľ nebol zistený bližší osobný vzťah znalkyne k rodine obvineného a poškodených, ktorý by opodstatňoval predpoklad jej zaujatosti. Nič také zo spisového materiálu nevyplýva.

Preto dovolací dôvod uvádzaný obvineným podľa § 371 ods. 1 písm. g/ Tr. por. nie je daný.

Na základe uvedeného Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací so zreteľom na to, že je zrejmé, že nie sú splnené dôvody dovolania podľa § 371 Tr. por., dovolanie obvineného P. D. na neverejnom zasadnutí podľa § 382 písm. c/ Tr. por. odmietol.“

Ústavný súd konštatuje, že najvyšší súd sa v odôvodnení svojho uznesenia zameral predovšetkým na skutočnosť, či boli splnené dôvody dovolania uvedené v § 371 Trestného poriadku, najmä či v trestnej veci okresný súd a krajský súd porušili zásadným spôsobom jeho základné právo na obhajobu. Keďže zistil, že to tak nebolo, dovolanie sťažovateľa odmietol.

Závery najvyššieho súdu obsiahnuté v napádanom uznesení sp. zn. 5 Tdo 16/2009 z 21. mája 2009 po jeho preskúmaní nie je možné kvalifikovať ako zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne.

Z odôvodnenia rozhodnutí všeobecných súdov totiž vyplýva, že pri uznaní viny sťažovateľa vychádzali najmä z výpovedí viacerých svedkov vypočutých na hlavnom pojednávaní. V konaniach pred okresným súdom a krajským súdom, ktoré boli verejné (pri výsluchoch na hlavných pojednávaniach), mal sťažovateľ ako obžalovaný možnosť sám alebo prostredníctvom svojho obhajcu vyjadriť sa k výpovediam svedkov a k vykonanému znaleckému dokazovaniu a zároveň klásť im aj otázky. To, že sa nemal možnosť vyjadriť prostredníctvom svojho obhajcu k výsluchu poškodenej ešte v prípravnom konaní, ešte neznamená, že bolo zásadným spôsobom porušené jeho základné právo na obhajobu podľa čl. 50 ods. 3 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 3 písm. c) a d) dohovoru.

Podľa § 2 ods. 5 zákona č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (Trestný poriadok) v znení neskorších predpisov (aplikovaného na daný prípad) orgány činné v trestnom konaní postupujú tak, aby bol náležite zistený skutkový stav veci, a to v rozsahu nevyhnutnom na ich rozhodnutie. S rovnakou starostlivosťou objasňujú okolnosti svedčiace proti obvinenému, ako aj okolnosti, ktoré svedčia v jeho prospech, a v oboch smeroch vykonávajú dôkazy, nečakajúc na návrh strán...

Podľa § 2 ods. 6 tohto Trestného poriadku orgány činné v trestnom konaní hodnotia dôkazy podľa svojho vnútorného presvedčenia založeného na starostlivom uvážení všetkých okolností prípadu jednotlivo i v ich súhrne nezávisle od toho, či ich obstarali orgány činné v trestnom konaní, alebo niektorá zo strán. Podľa § 89 ods. 2 Trestného poriadku za dôkaz môže poslúžiť všetko, čo môže prispieť na náležité objasnenie veci a čo bolo získané zákonným spôsobom z dôkazných prostriedkov...

Ako vyplýva z uznesenia najvyššieho súdu, sťažovateľ bol odsúdený v trestnom súdnom konaní, v rámci ktorého mu preukázateľne bolo umožnené využívať právo na obhajobu a predkladať argumenty a dôkazy o svojej nevine, ako aj klásť otázky svedkom.

Ako konštatoval najvyšší súd, v konaní pred okresným súdom a krajským súdom neboli porušené základné zásady trestného konania a príslušných ustanovení Trestného poriadku, ktoré sa na daný prípad aplikovali. Ústavný súd preto vychádzajúc z okolností danej trestnej veci sa so závermi najvyššieho súdu tiež stotožňuje, aj keď sťažovateľ v sťažnosti tvrdí opak.

Z uvedených dôvodov odmietol ústavný súd podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde sťažnosť sťažovateľa v časti smerujúcej proti uzneseniu najvyššieho súdu sp. zn. 5 Tdo 16/2009 z 21. mája 2009 ako zjavne neopodstatnenú.

Vzhľadom na to, že ústavný súd sťažnosť sťažovateľa ako celok odmietol, jeho žiadosťami o zrušenie napadnutých rozhodnutí všeobecných súdov, o vrátenie veci na ďalšie konanie a o priznanie primeraného finančného zadosťučinenia a trov konania sa už nezaoberal.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 22. septembra 2009